

Aristoteles

Nikomahova etika

(1., 2., 3., 8. knjiga)

Kazalo

1. Uvod v Nikomahovo etiko	3
1.1. Teza	
1.2. O avtorju: Aristotel	
1.3. O Nikomahovi etiki	
2. Predstavitev Nikomahove etike	4
2.1. Prva knjiga: Opredelitev etike in bistvo srečnosti	4
2.2. Druga knjiga: Vrline	4
2.3. Tretja knjiga: Moralne vrline	5
2.4. Osma knjiga: Prijateljstvo	6
3. Zaključek	7
3.1. Povzetek	7
3.2. Mnenje	7
4. Skica: Državne ureditve, Miselni vzorec: Nikomahova etika	priloga
5. Viri in literatura	9

1. Uvod v Nikomahovo etiko

1.1. Teza

Na seznamu naslovov seminarskih nalog je moja pozornost pritegnila Aristotelova Nikomahova etika. Že takrat sem vedela, da je etika »nauk o dobrem«. »Dobro« pa mi je vedno pomenilo nekaj pomembnega, a tudi skrivnostnega. Zelo me je zanimalo, kaj je o etiki mislil Aristotel. Poleg tega pa mi je Aristotel kot avtor predstavljal tudi izziv. Drugo vprašanje, na katerega sem si želela odgovoriti pa je bilo, kdo je bil Nikomah in zakaj nosi Aristotelova Etika njegovo ime.

1.2. O avtorju:

Aristotel

* 384 pr. n. št., Stagira, ; † 7. marec 322 pr. n. št., Halkida

Aristotel je bil sin Nikomaha, zdravnika makedonskega kralja Amintasa. S 17. letom je prišel v Atene in postal Platonov učenec. S 40. leti je postal vzgojitelj kraljevskih sinov. Njegov učenec je bil Aleksander Veliki Makedonski. Že več kot 50 let star se je s svojimi zbirkami vrnil v Atene in ustanovil samostojno filozofsko šolo v Liceju, gimnaziji blizu mesta. Atenci so ga osumili, da pripada makedonski stranki, in ga obsodili brezbožništva. Zbežal je v Halkido na otoku Evboja, kjer je umrl.

Dela: Organon *ali* Logika, Retorika, Poetika, (Nikomahova) Etika, Politika, Zgodovina živih bitij, Fizika, Metafizika, Psihologija *in* Meteorologija.

1.3. O Nikomahovi etiki

Aristotel je Nikomahovo etiko najverjetneje napisal v zadnjem desetletju svoje dejavnosti v Atenah. Razdeljena je na deset knjig.

Avtorstvo Nikomahove etike je Ciceron pripisal Aristotelovemu sinu Nikomahu. Pravi avtor je sicer Aristotel. Domneve, da je Aristotel delo posvetil svojemu sinu in da zato delo nosi njegovo ime, so se izkazale za napačne. Nikomah je bil namreč ob smrti svojega očeta še otrok, zato je malo verjetno, da bi Aristotel posvetil to delo sinu, ki v času nastanka Nikomahove etike najverjetneje sploh še ni bil rojen in teksta zato tudi ne bi mogel prebrati. Najverjetnejša razlaga za to ime je podatek, ki pravi, da je Nikomah pozneje poskrbel za objavo Nikomahove etike. Švedski strokovnjak Düring pa je domneval, da so izdajatelji posvetili delo Nikomahu, ki je že zelo mlad umrl v vojni.

2. Predstavitev Nikomahove etike

Nikomahove etika se začne s Aristotelovo Himno vrlini. V njej je vrlina predstavljena kot najvišji cilj vsakega človeka, za katerega si prizadevamo celo življenje.

2.1. Prva knjiga: Opredelitev etike in bistvo srečnosti

Vsaka umetnost, vsako dejanje in odločanje, teži po splošnem mnenju k nekemu **dobru**. Od tod prihaja oznaka, po kateri je »dobro« »smoter, h kateremu vse teži«. Smoter je torej lahko cilj prizadevanja ali pa prizadevanje samo. Pogosto je cilj prizadevanja pomembnejši od prizadevanja.

Oblike dejanja, umetnosti in znanosti so različne, prav tako pa so različni tudi smotri. Nekateri smotri so podrejeni, drugi pa nadrejeni. Podrejeni smotri so podrejeni nadrejenim in imajo le zaradi nadrejenih smotrov svojo veljavo. Nadrejeni (končni) smoter je **»najvišje dobro«**.

»Najvišje dobro« lahko najdemo na področju tiste znanosti, ki je najvplivnejša in vodilna. Takšna pa je politična znanost. Ta si namreč prizadeva državljanom privzgojiti lastnosti, jih narediti dobre in jih vzpodbuditi k poštenju. Njej so podrejene druge, prav tako pomembne dejavnosti: gospodarstvo, govornišstvo, strategija. Ker politična znanost gradi na vseh drugih in povzema smotre sebi podrejenih znanosti, je njen končni smoter človeku najvišje dobro. Najvišje dobro, ki ga lahko s svojimi dejanji dosežemo, je srečnost – sreča. Torej je srečnost popolna in samozadostna ter končni smoter vseh dejanj.

Srečnost lahko dosežemo s dobrinami. Dobrine se delijo na zunanje, telesne in duševne dobrine. Najpomembnejše so duševne, a tudi telesne so potrebne za dosego srečnosti. Pravzaprav je srečnost sama najvišja med vsemi človeškimi dobrinami. Srečnost si lahko pridobimo z vrlino, naukom in vajo.

Srečen človek je tisti, ki dela vse v skladu s popolno vrlino in je v zadostni meri deležen tudi zunanjih dobrin v toku celega življenja. Po človekovi smrti srečnost njegovih potomcev na mrtvega bistveno ne vpliva.

Srečnost ima svojo vrednost in je vzrok vseh naših dejanj.

Vrline so pozitivne lastnosti človeka. Delimo jih na razumske in npravstvene(moralne). Med razumske tako spadajo modrost, bistrost in pametnost, med moralne pa plemenitost in umerjenost(zmernost).

2.2. Druga knjiga: Vrline

Razumske vrline se razvijajo z učenjem na izkušnjah dalj časa.

Moralne vrline pa izvirajo iz morale. Pridobimo si jih z izkušnjami. Tako postanemo pravični, če ravnamo pravično, zmerni, če poizkušamo živeti čim bolj zmerno... Na tak način se vrlina izoblikuje iz dejanj. Vrline so torej privzgojene. Zato je potrebno otroke že v zgodnji mladosti učiti, kaj je prav in kaj ne, saj se bodo njihove moralne vrline le tako razvile.

Vzgoja pa mora biti v skladu z razumom. Paziti moramo, da vrline ne propadejo zaradi pomanjkanja ali pretiravanja. Npravstvene vrline se razvijejo ob občutku užitka ali bolečine, ki nam ga povzročajo. Tako večkrat storimo kaj slabega, da bi lahko uživali in opustimo kaj koristnega, da bi se izognili bolečini. Platon o tem pravi, da se moramo navaditi na veselje in žalost ob tistih stvareh, kot je treba. To pa je bistvo pravilne vzgoje.

Vsaka vrлина je povezana z občutkom ugodja ali neugodja. Ljudje postanemo zaradi ugodja ali neugodja slabi, ker si želimo ali pa se izogibljemo stvarim, ki se jim ne bi smeli. Vrлина je dejavnost, ki je usmerjena k najboljšemu, hudobija pa k najslabšemu.

Vrline si pridobivamo z dejanji. Ta morajo biti narejena zavestno, na podlagi samostojne odločitve. Dejanje mora biti tudi storjeno z vso odločnostjo in brez omahovanja. Vrline so pridobimo z večkratnim ponavljanjem teh dejanj – z vajo (Človek postane pravičen, če dela pravična dejanja.). Kdor ne dela takšnih dejanj, si ne more privzgojiti vrline.

Vse duševne pojave lahko razdelimo na strasti (poželenje, jeza radost, predrznost), zmožnosti (vse, zaradi česar postanemo zmožni strasti) in zadržanja. Zadržanja nam omogočajo, da zavzamemo do strasti nek odnos, ki pa je lahko pravilen ali nepravilen. Iz tega lahko sklepamo, da so zadržanja vrline.

Vrлина teži k sredini – zmernosti – kot svojemu smotru. Da se vrлина pravilno razvije, moramo paziti, da najdemo srednjo pot med pomanjkanjem in pretiravanjem (Strasti ne smemo popolnoma zatreti ali pa je ne nadzorovati – moramo jo nadzorovati v pravi meri.).

Strasti, kot so škodoželjnost, nesramnost, zavist, so že same po sebi škodljive, zato tu srednja mera ni prava – moramo jih zatirati.

2.3. Tretja knjiga: Moralne vrline

Človekova dejanja so lahko hotena ali nehotena.

Nehoteno je to, kar se stori prisilno ali iz nevednosti. Na nehotena dejanja ne moremo vplivati. Včasih pa storimo kakšno dejanje iz strahu pred večjim zlom ali za dosego kakšnega plemenitega namena. Takšna dejanja so mešana, vendar bolj hotena kot ne. Za dejanje se namreč odločamo svobodno po premisleku. Res pa je, da dejanja nikoli ne bi izvršili, če ne bi bili v njegovo izvršbo prisiljeni. Zato takšnih dejanj ne smemo obsojati.

Pogostokrat je potrebno izbirati med tistim, kar je lahko in tistim, kar je prav. Vsak človek se mora odločiti po svoji vesti, katero možnost bo izbral.

Nekatera zla dejanja so storjena iz nevednosti, torej niso hotena. Vendar pa lahko za nehotena dejanja štejemo le tista, ki jim kasneje sledi obžalovanje. Kdor dela iz nevednosti, dela nehote, če svoje dejanje obžaluje. Če pa ne čuti obžalovanja, stori »ne hoteno« dejanje. Za hoteno dejanje se vsak človek odloči sam po lastni volji in zanj prevzame tudi odgovornost.

Odločitev je nekaj hotenega, toda vse, kar je hoteno, ni tudi odločitev. Odločitev je nekaj, kar smo sprejeli po tehtnem razmisleku. Odločitev je izbira med dvema možnostma.

Želja je nekaj hotenega, a od odločitve se razlikuje v tem, da je lahko usmerjena tudi k nečemu, česar sami ne bomo nikdar storili. Želja je usmerjena k samemu smotru, odločitev pa k sredstvom za dosego tega smotra.

Odločitev tudi ni mnenje, kajti mnenje imamo lahko o katerikoli stvari, odločitve pa ne moremo sprejeti o vseh stvareh. Dobro odločitev hvalimo zato, ker je pravilna, mnenje pa hvalimo, če ustreza resnici.

Preudarjanje

Preudarjamo lahko le o tem, kar se zgodi pod našim vplivom. Predmet preudarjanja in odločitve je isti, a predmet odločitve je bolj jasno opredeljen od predmeta preudarjanja.. Odločitev ponavadi sledi preudarjanju.

Želja je usmerjena k smotru. Predmet želje je nekaj, kar je dobro oz. kar se zdi dobro. Sredstva za dosego smotra so predmet preudarjanja in odločitve.

Vrlina je odvisna od nas. Od nas je odvisno, ali bomo nekaj storili ali ne. V naši moči je, da delamo ali ne delamo dobra in zla dejanja. Od naših dejanj pa je odvisno, ali smo dobri ali slabi. Torej je od nas samih odvisno, ali smo krepostni ali ne. Posamezna dejanja oblikujejo našo osebnost. Sposobnosti (tudi vrline) se izpopolnjujejo s ponavljanjem posameznih dejanj. Tako kot vrline je hotena tudi hudobija.

Hrabrost je sredina med strahom in predrznostjo. Strah je pričakovanje zlega. Prav je, da se nekaterih stvari bojimo, ne smemo pa se bati reči, ki niso plod hudobije. Najhujši strah, ki ga lahko človek doživi, je smrtni strah. Pogumen je tisti, ki se ne boji lepe smrti.

Nekateri se bojijo tudi stvari, ki bi se jih v resnici nihče ne smel bati.

Ena skrajnost hrabrosti je predrznost. Mnogi predrzneži so v resnici bahači in strahopetci, ki le hlinijo hrabrost.

Druga skrajnost hrabrosti pa je bojzljivost. Bojazljivci ne poznajo upanja, zato se bojijo vsega. Eno najbolj strahopetnih dejanj je samomor. Samomor je namreč beg pred življenjskimi preizkušnjami.

S pojmom državljanska hrabrost označujemo pripravljenost državljanov, da se bojujejo za svojo domovino in sodržavljanke. Izvira iz občutka časti in pripadnosti.

Srd lahko podžiga hrabrost, a prava hrabrost je tista, ko hraber človek sprejema zavestne odločitve.

Samozavesti ljudje niso hrabri. Njihov pogum namreč izvira iz njihovih uspehov, zato lahko hitro usahne, če doživijo kakšen neuspeh.

Umerjenost (zmernost) je srednja mera v odnosu do užitkov. Užitke sicer delimo na telesne in duševne. Človek je umerjen, če se zna kontrolirati pri vdajanju užitkom. Razbrzdani človek pa svojega predajanja užitkom ne more krotiti.

2.4. Osmo knjiga: Prijateljstvo

Prijateljstvo je v tesni zvezi z vrlino. Za življenje je neogibno potrebno. Nihče ne more živeti brez prijateljev.

Poznamo več vrst prijateljstev: prijateljstvo do staršev, otrok, tujih ljudi, do partnerja....

Prijatelja združujejo podobne in različne lastnosti. Drug drugega dopolnjujeta in s tem tvorita neko celoto.

Prijateljstva in tudi ljubezen se delijo v tri oblike:

- prijateljstvo obojestranske naklonjenosti: pravo prijateljstvo
- prijateljstvo iz nagibov koristnosti: oba ali le eden od »prijatelj« prijateljuje(ta) z drugim zato, ker si obeta od drugega neko korist
- prijateljstvo iz nagibov prijetnosti: »prijateljstvo za zabavo«.

Od vseh treh tipov prijateljstva je le prvo pravo in ima možnost, da traja dalj časa. Najbolj šibko je prijateljstvo iz koristljubnosti, ker se konča s koncem koristi.

Prijateljstvo iz nagibov prijetnosti je najmanj obvezujoče. Takšna prijateljstva se sklepajo med mladimi, kajti njihovo bistvo je le uživanje. So neobvezujoča in lahko se pretrgajo.

Prijateljstvo, ki temelji na prekašanju – med podrejeno in nadrejeno osebo (oče in sin, mož in žena).

Tovarištvo – prijateljstvo, ki temelji na pripadnosti skupini.

Vsaki obliki prijateljstva ustreza posebna oblika državne ureditve:

Osnovne oblike: kraljevina, aristokracija in timokracija.

Izmed osnovnih oblik je najboljša kraljevina, najslabša pa timokracija. Slednja temelji na premoženjskih stopnjah.

Iz kraljevine se lahko razvije tudi tiranija. Obe obliki sta monarhični, a tiran ima pred očmi le lastno korist, kralj pa skrbi za ljudstvo.

Aristokracija je državna ureditev, kjer vlada bogatejši sloj. Lahko preide v oligarhijo, če se oblast ne menja in gledajo oblastniki le na lastno korist.

Iz timokracije je možen prehod v demokracijo. V demokratičnem sistemu je oblast v rokah ljudstva.

Podobne ureditve kot v državi lahko najdemo tudi v družinah.

Vsa prijateljstva temeljijo na nekem sožitju. Prijateljstva med sorodniki so močnejša, ker sorodnike vežejo tudi sorodstvene vezi. Starši svoje otroke sprejemajo kot del sebe, otroci pa jih spoštujejo, ker vedo, da so starši vzrok njihovega bitja. Med brati in sestrami prevladujejo tovariški odnosi.

Vez med možem in ženo je utemeljena že v naravi, ker se skupaj dopolnjujeta v eno, iz katerega se poraja novo življenje.

Tako prijateljstvo kot državna ureditev se porušita, če se poruši harmonija med njunimi deli.

3. Zaključek

3.1. Povzetek

Etika je nauk o dobrem. Nadrejeni smoter je najvišje dobro – sreča. Pozitivne lastnosti človeka so vrline, delimo jih na razumske in moralne. Odvisne so od naše volje, težijo k sredini – zmernosti. Človekova dejanja so hotena ali nehotena. Nehotim sledi obžalovanje. Za hoteno dejanje se odločimo po lastni volji, zanj prevzamemo odgovornost. Prijateljstvo je povezano z vrlino in za življenje neogibno potrebno. Prijateljstva se delijo na prava, izkoriščevalna in »zabavna«. Temeljijo na sožitju. Med sorodniki so močnejša, ker sorodnike vežejo sorodstvene vezi. S prijateljstvom so povezani tipi ureditev držav - prijateljstvo in državna ureditev se porušita, če se poruši harmonija med njunimi deli.

3.2. Mnenje, razmišljanje

Najvišje dobro je sreča, ki je cilj vseh naših dejanj in smisel našega življenja. Ljudje srečo iščemo vse dni svojega življenja, pogosto na nepravih krajih. Prizadevamo si, da bi jo dosegli, a nemalokrat se s svojimi dejanji le še bolj oddaljimo od nje, ker je le redkim dano spoznati kaj je sreča in kateri cilji vodijo k njej.

Izberemo si enega ali več ciljev, katerih osvojitve naj bi nas osrečila. Ponavadi pa tej cilji niso pravi, prinašajo le kratkotrajno in navidezno srečo. V današnji družbi ljudje vedno bolj

hrepenimo po denarju. Vendar pa denar sam ne prinaša osebnega zadovoljstva, torej tudi osebne sreče ne. Prava sreča se namreč skriva v osebni izpopolnitvi. Smotri podrejeni temu cilju pa so: urejeni odnosi s soljudmi, socialna varnost, dom, zdravje, uspeh v službi, itd. Zelo zanimiva se mi zdi razprava o pojmovanja srečnega človeka. Aristotel je prišel do sklepa, da srečen človek živi v skladu z vrlino in je v zadostni meri deležen tudi zunanjih dobrin v toku polnega življenja. Tu pa se pojavlja pogoj prihodnosti, ki je negotova. Srečnost pa je kot končni smoter pojmovana kot dovršena in zaključena. Na človekovo srečnost vpliva tudi usoda potomcev in svojcev. Strinjam se, da to velja za živega človeka, a moje mnenje je, da na mrtvega usoda njegovih sorodnikov ne more vplivati.

Človekove vrline se izoblikujejo z učenjem in izkušnjami, so privzgojene. To je dejstvo, ki ga ne moremo ovreči, ker se potrjuje v praksi. Starši in celotna družba človeka vzgajata in od obeh dejavnikov je odvisen razvoj človekovih vrlin. S pravilno vzgojo lahko preprečimo, da bi določena vrлина propadla zaradi pomanjkanja ali pretiravanja. Vrlina je torej prava mera med obema skrajnostma, med dobrim in slabim.

Vrline si pridobivamo tudi z dejanji. Pobudo za takšno dejanje nam posreduje okolje, največkrat posnemamo dejanja drugih ljudi. Pri vzgoji otrok je torej pomembno, da jim starši in ostali kažejo dober zgled in skrbijo, da vsaj v najzgodnejšem obdobju otroci niso izpostavljeni slabim vplivom.

Človekova dejanja so največkrat odvisna od njegove volje. Človek se večinoma odloča med dobrim in zlom, nemalokrat pa med tistim, kar je lahko in tistim, kar je prav. Prav pri slednjem je odločitev najtežja, ker se je težje odločiti za dobro in bolj prijetno sprejeti lažjo odločitev. Tu se pokaže posameznikove vrline.

Osma knjiga govori o prijateljstvu. Najbolj me je pritegnila razdelitev prijateljstva in ljubezni v tri različne tipe. Ob prebiranju odlomka o prijateljstvu iz koristi sem se znova zavedla, da takšno prijateljstvo gojim tudi sama, ker sošolki, ki je bila nekoč moja prava prijateljica, zdaj le še pomagam in vzdržujem z njo nekoliko prisiljen prijateljski odnos.

Prava prijateljstva so redka, prevladujejo prijateljstva iz koristi in prijateljstva iz nagibov prijetnosti. Pravi prijatelji si namreč zaupajo svoja čustva in skrivnosti, prijatelji drugih dveh tipov pa vzdržujejo le površinski odnos, ki se zato z lahkoto prekine. Menim, da je Aristotelova tipologija prijateljev zelo živa v vsakdanjem življenju.

Ljubezen je višja stopnja prijateljstva in iz njega tudi izhaja, kajti ljubezen brez prijateljstva ne obstaja.

Z različnimi oblikami prijateljstva so povezane tudi različne državne ureditve. Oblast namreč skrbi za blaginjo državljanov prav tako, kot skrbi mati za svoje otroke. Od državne ureditve je odvisno le to, kako dobro država skrbi za državljanke.

Med branjem knjige se mi je občasno zazdelo, da berem nekakšno teorijo oz. analizo nekaterih sestavin človeškega življenja, katerega smisel je dobro. Delo je časovno univerzalno, kajti čeprav je bilo napisano pred več kot 2300 leti, je vsebina še vedno aktualna.

4.

- a) Skica: Državne ureditve
- b) Miselni vzorec: Nikomahova etika

5. Viri in literatura:

Aristoteles: Nikomahova etika, Slovenska matica, Ljubljana, 1994

Internet:

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Aristotel>